

TENDENCE V SOUČASNÉ ARCHITEKTUŘE INDIVIDUÁLNÍHO BYDLNÍ
PŘIPRAVIL JAN JAKUB TESAR

Vnímáš společné tendence / témata charakterizující tvorbu rodinných domů z dílen českých architektů? Hovoříme o období po roce 2000.

Definovat společné tendence je velmi složité, protože je to hodně individuální. Můžeme se bavit o tom, že kuchyně již v dnešní době není oddělená a stává se součástí obytného prostoru, a stejně tak se můžeme bavit i o dalších všeobecných pravdách, to ale už většinou všichni víme. Na dispozicích a principech domů se zas tak moc nezměnilo a je to hodně podobné tomu, co se navrhovalo mezi světovými válkami. Základ se mi zdá stejný, samozřejmě dnes máme k dispozici více materiálů, technologií atd. Je určitě zajímavé, co se dělo v porevoluční době. Z mého pohledu v první polovině 90. let se neobjevil žádný rodinný dům, o kterém by se dalo říct, že je to pěkná moderní „individuálka“ od architekta. Jako první si vybavuji Pleskotovu vilu ve Vraném nad Vltavou. Klienti to v podstatě tehdy nechťeli. Po šedé době paneláků, socialistických sídlišť a rovných střech lidé hlavně nechťeli beton, rovné střechy a šedou – to, co my jako architekté máme rádi. Všichni chtěli „šmoulí“ domečky, stříšky, balkony, balustrády, barvičky a podobné věci. Pak se tomu začalo říkat „podnikatelské baroko“. Toto pro mě jsou devadesátá léta. Až po roce 2000 se teprve začínají dělat domy, a je jich čím dál víc, které pracují s místem a jsou opravdu individuální a architekti mají šanci o nich více přemýšlet. Myslím si, že toto dříve nebylo tím, že by architekti na to nebyli připraveni, ale pouze na to nebyla připravená společnost, potřebovala prostě „dozrát“. Dříve jsme museli klienty hodně složitě přesvědčovat o tom, že do rovné střechy opravdu neteče, tak jak teklo jejich strejdovi do garáže ze 70. let, která měla lepenku na střeše. Vysvětlovali jsme, že dnes jsou úplně jiné technologie, které jsou mnohem spolehlivější než kde která špatně izolací vycpaná sedlová střecha. Ve chvíli, kdy klienti „dozráli“, tak najednou je dobrých domů velké množství a škála je velmi pestrá.

O české architektuře jako takové vzniklo málo odborných textů. Dá se říct, že českou tvorbu charakterizují v zásadě

dvě knihy, které se od sebe liší. Na jedné straně je pohled Rostislava Šváchy a jeho české přisnosti a na druhé straně je Petr Kratochvíl se svou knihou **Současná česká architektura a její témata. Soustředím se na rodinné domy a přístup českých architektů. Lze vůbec vymezit pojem česká architektura v kontextu českých rodinných domů?**

Myslím si, že se spíš tím popisuje společnost než architekti. Zvláště u tohoto typologického druhu jako rodinný dům, kdy stavba je klientem neskutečně ovlivněná. Vžitý termín „česká přisnost“ do určité míry existuje, základní kánon tohoto modelu v české společnosti určitě je. Nevím, zda se toto dá dobře použít u individuální architektury, protože je zde velký vklad klienta, který tvůř přístup ovlivní. Stejně jako fenomenologie, filozofie Immanuela Kanta apod. jsou v Česku zakořeněny a nevybavuji si žádného architekta, který by řekl, že je to v zásadě špatně. Jsou to témata, kterými se všichni nějakým způsobem zabývají. Před dvěma dny jsem byl na přednášce švýcarského architekta Giona Caminady, který Husserleho citoval několikrát. Čeští architekti mají velmi rádi švýcarskou architekturu, protože jsou tam velmi podobné motivy s tímto spojené. Nicméně jsou tam trochu dál, protože Švýcaři neměli výkyvy ve společnosti jako my, v jejich případech se jedná o kontinuální proces. Je to do určité míry podvědomé a dané kulturním prostředím, které tu máme. U individuálního bydlení se společnost posouvá v nazírání života, mění se úhel pohledu. Klienti dávají představu, jak by chtěli žít, a to se vyvíjí. Nicméně požadavky můžou být úplně různorodé a protikladné. Například dům Žabovřesk 05 je velmi atypický pro české prostředí, je to trochu Holandsko - život na schodech. Na druhou stranu většina našich klientů přijde s tím, že nechce běhat po schodech. Investor u Žabovřesk 05 s tímto zase neměl vůbec problém a byly pro něho důležitější jiné věci. Zobecnění je proto velmi složité. A z naší zkušenosti to u individuálního bydlení moc nejde.

Společnost následuje vzory. V historii se objevovalo, že bohatí lidé si něco postavili a postupem času, jak se s tím lidé szili,

tak se tento typ stavění přesunul i do střední třídy. Příkladem toho může být vila Tugendhat. Nicméně si myslím, že v Čechách toto téměř chybí. I když se teď kvalitní velké domy staví, tak často jsou zakázány pro publikování a lidé o nich neví. Myslím si, že to takto v Česku nikdy nebylo, alespoň ne v poslední době, řekněme v období minulého století. V historii až 400 let nazpět se pravidelně odsouvaly elity pryč a myslím si, že moderní a nové trendy zde nešly od těch nejbohatších, ale spíš šly od střední třídy. Stejně tak to funguje i dnes. Kellner, se svou vilou ve Vraném, je asi jednou z výjimek potvrzujících pravidlo... Důležitý společenský moment je to, že rodinný dům se dělá na celý život. Je velmi málo lidí, kteří jsou k tomu schopni přistoupit jinak. Přísloví „Můj dům, můj hrad,“ tady platí stejně tak jako se u nás lidé moc nestěhují za prací, ale upřednostňují vytvořit si své prostředí, kde chtějí ideálně dožít. S tím také souvisí různé požadavky jako například vyvarovat se co nejvíc to půjde schodům. Majitel Žabovřesk 05 to má jinak. Ví, že v domě stráví deset až patnáct let s dětmi. Když by se cokoliv stalo, tak dům opustí a půjde jinam. Z mého pohledu je to ale velmi nečeský moment. Většina Čechů se na rodinný dům dívá jako na hlavní investici svého života a zároveň jako na rámec jejich života a rámec naplňování jejich snů.

Co si myslíš o polaritě české architektury a jejich dvou hlavních ohniscích Brno a Praze?

Neumím to úplně definovat. Vliv meziválečné architektury na Brno je určitě velký, byl to velmi silný moment. Architektura v Brně byla na hodně dobré úrovni a zanechala tu lidí,

kterí to přenášejí dál. Celkově se dá říct, že Česká republika je v tomto směru docela jednotná. Samozřejmě v Brně řešíme jiná témata než v Praze. Například v devadesátých letech, kdy v Praze nějaká práce byla, tak tady nebylo vůbec nic. V Praze jako centru státu se samozřejmě řeší jiné úrovně zakázek, toto je však podobné téma jako v jiných evropských zemích, kde je silným centrem hlavní město. Prožil jsem nějaký čas v Belgii, a co se týče Bruselu, tak je to něco podobného. Byť tedy Belgie má dvě národnostní entity – na jednu stranu silná kulturní orientace na Francii a druhá na Holandsko. V Česku se to nedá takto říct. Kulturní moment, který tu byl – Němci a Židé, ten vymizel. Toto některá města odlišovalo. Příkladem toho byl Prostějov. Prostějov byl po Praze na začátku minulého století druhé největší české město s českou radnicí. Žádné jiné z těch ostatních velkých nemělo českou radnici. Proto Kepka postavil úžasnou radnici a do Prostějova byl pozván Kotěra na výstavbu kulturního stánku – Národního domu. Byl zde duch víry v budoucnost. V průběhu 20. století jsme o velkou část vlastní kulturní identity přišli. V Brně chodíme centrem města, které bylo německé. Dnes nám vazby na tyto kořeny chybí.

„Žádný dům není sám o sobě a pro sebe, ale je součástí nějakého prostředí“, Tvůj výrok, který potvrzuje kontextuální přístup, je typický pro majoritní část českých architektů. Proč je v Čechách v takové menšině konceptuální nebo experimentální tvorba?

Toto je téma, které nás hodně zajímá, protože dům má fungovat se svým prostředím. Dům – socha je určitě možný, ale dokážu si to představit např. u divadla, muzea apod. Líbí se mi předměstské vilové čtvrti, kde domy zbytečně „nekřičí“, protože to důležité je uvnitř, kdy dům nemá potřebu se vystavovat jako „modelka na mole“. Kontextuální přístup je nám blízký a souvisí to s tím, že řešíme a děláme urbanismus a s tím spojené věci. U každého domu začínáme vždy s prostředím. To, že je konceptuální přístup v menšině, je opět dané kulturou, není v toto mezi lidmi velká

důvěra. U rodinných domů se opět dostáváme k přísloví „Můj dům, můj hrad.“. Obvykle ten, kdo si chce stavět rodinný dům, nechce příliš experimentovat. Chce osvědčenou a prověřenou kvalitu, určitý standard. Experimentální věci si staví architekti a tu a tam se najde někdo, kdo si chce nechat postavit něco jiného.

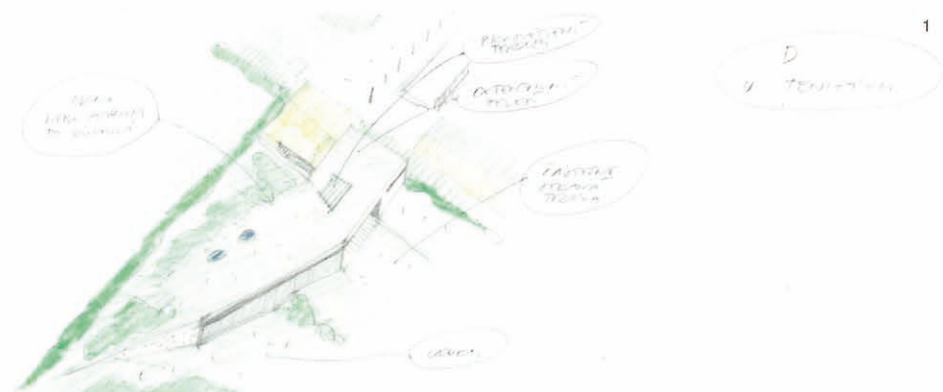
Uspořádali jste výstavu rodinných domů Vaší kanceláře knesl + kynčl architekti. Vnímáš tuto typologii jako něco výjimečného či odlišného od ostatního typu staveb?

V tom, že je to typ ryze individuální. Je zde konečný uživatel, kterého v žádné jiné typologii domu neznáš. Jinde si musíš vytvořit ideálního uživatele, vymodelovat si ho, předpokládat, jak se bude chovat. U rodinného domu ti to uživatel řekne sám, jen je nutné mu umět správně položit otázku nebo si sladit jazyk, abyste si pod stejnými slovy představovali stejné věci. Důležité jsou samozřejmě i zpětné vazby, když už lidé v domě žijí. Většina lidí přijde s tím, že si buduje ideál svého života. Uvedu to na jednom příkladu. Navrhovali jsme domek pro rodinu, kdy rodičům bylo kolem padesáti, synovi a dceři kolem dvaceti. Otec, který byl „vládcem rodiny“, popisoval, jak dům bude vypadat. My jsme říkali, že dům se nepostaví dřív jak za cca 2 roky. Ptali jsme se, zda tam ještě budou bydlet všichni, zda by nebylo lepší část pro děti trochu víc oddělit, udělat trochu něco jako „výminek“, třeba v domě děti vydrží o nějaký rok déle a dům bude schopen lépe žít v čase. Ptali jsme se jich, zda se tam

jako rodina ještě budou stěhovat. U otce bylo poznat, že ve svých dětech vidí ještě osmiletou holčičku a desetiletého hošíka a že mu uniklo, že jim je 19 a 21 let. On si vytvářel ideál. Opět jsme zpátky u přísloví „Můj dům, můj hrad“. Vlastní dům pro rodinu byl jeho celoživotní sen, který si mohl splnit až v padesáti. Nebyl schopný akceptovat, že život má nějaké fáze. To, co si on do domu diktoval, tak podle tohoto vzorce se žije dvacet až pětadvacet let. On si však neuvědomoval, že tyto roky mají již odžité a přichází další fáze. Neuvědomoval si, že si měl spíše postavit na krásném pozemku v Moravském krasu „výminek“ pro něho a manželku a dětem nechat panelákový byt a odstěhovat se tam bez nich. Proto debata s klienty na začátku je velmi důležitá. Někteří přijdou a mají jasnou a promyšlenou představu. Velmi často kladení otázek např. o odvozu dětí do školy autem do Brna, ježdění do kroužků apod. je přínosné, kdy si lidé uvědomí, že odchod z města nemusí být úplně jednoduchý. Často jim teprve v tuto chvíli dochází všechny souvislosti, protože do této doby přemýšleli pouze o „ideálu krásy a života“ – vlastním domě, svém hradě, v ideálním případě obklopeném přírodou...

Každý dům na výstavě máte charakterizovaný de facto jednou větou, což byla i jedna z mých plánovaných otázek, je možné k realizacím dodat ony „historiky z natáčení“?

Formulace k jednotlivým domům na výstavě jsme dlouho „pilovali“. Například k domu v Kuřimí můžu přidat jednu věc. Zde jsme potkali opravdu vynikajícího klienta. Člověk,

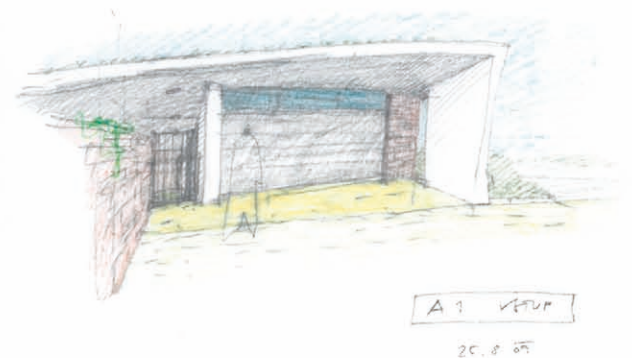

který byl připravený naslouchat a přemýšlet a samozřejmě člověk, který na to měl finance. Když jsme se shodli, že by to bylo dobré udělat z cihel, protože by to bylo z nějakého důvodu nejlepší, neměl problém na to peníze přidat, byť to nebyla úplně zanedbatelná položka a bylo to nad rámec původního rozpočtu. Je to člověk, který je velmi otevřený, celá rodina je bezvadná. A těší nás, že pro ně pracujeme i nadále. Zůstalo mezi námi přátelství, trvalá vazba. Nejhorší na tom všem byla jen stavební firma. Pokud se vrátím ještě k výstavě, tak jsme měli i komentovanou prohlídku. Nejprve jsem nevěděl, co tam budeme ještě o domech povídat, protože všechno podstatné jsme tam již napsali. Potom nás napadlo, že zajímavé by byly právě ony historky z natáčení. Jednoduše to, co na domě není vidět. Například dům v Obřanech je pro pravnučku Bohumila Turečka, což byl jeden z prvních absolventů brněnské architektury. Rodinný dům v Křižanovicích je pro basketaristu, zásadního kamaráda Jiřího Knesla, se kterým vyrůstal a už třicet let hraje ve stejné kapele. Dům postavil vlastníma rukama na místě bývalého farského sadu v sousedství bývalého hřbitova, z kterého zrušené náhrobky jsou použity v základech. Rodinný dům Slavkov 02 vypadá hodně spektakulárně. Pozemek byl trojúhelníkový, vstupuje sem ochranné pásmo lesa a odstup od sousedního pozemku, což ve finále dalo vzniknout trojúhelníkovému domu. Je to místo s úžasným výhledem na kostel ve Slavkově. Bohužel si sestra majitele postavila hned vedle montovaný katalogový dům, takový růžový fujtajbl. Dalším domem je dům v Medlánkách. Klienti zde mají IT vzdělání,

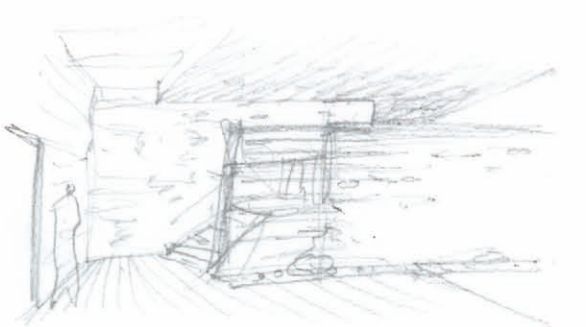
jasně ví, co od života chtějí, umí to definovat a velmi racionálně po tom jít. Na druhou stranu se nechali v určitých chvílích bez problémů vést. „Klacky“, které v Medlánkách uzavírají atrium, nejsou úplně samoučelné. Dům stojí v bývalé zahrádkářské kolonii za zámek v Medlánkách, kde se všichni majitelé domluvili a pozemky přeparcelovali. Majitel domu zdědil poslední parcelu, která se dívá do pole. Samozřejmě pole zde nemusí být věčně. Proto jsme hledali tu správnou stěnu, která tam je i není a je schopna zajistit časem intimitu a přitom dnes nechává možnost dívat se do dálky. Dům v Troubsku vypadá jako špatně oškrábaná brambora, ale toto vychází z linií pozemku, protože zbytek dispozice domu je velmi racionální. Má zajímavou historku v tom, že majitelé se přestěhovali z Prahy do Brna respektive Troubska. Je to dané tím, že pozemek majitel zdědil a má k němu vazby. Oba jsou natolik pracovně situovaní, že pro ně není problém se přestěhovat i s prací. Rodinný dům v Černých Polích dokazuje, že na konci stavebního procesu jsou většinou již všichni unavení. Jiří Knesl tam jednou přišel na kontrolní den a klient se mu pochlubil, že koupil boudu na nářadí. Kdysi jsme samozřejmě o tom mluvili a majitel říkal, že by se mu nějaká bouda na nářadí hodila. Bohužel byl ve fázi, kdy už neměl sílu to řešit jinak, než že během půl dne koupil a postavil tu neordinárnější boudu z Hornbachu. Samozřejmě věděl, že to pěkně moc není, ale pro sebe měl vyřešeno... Na dům Žabovřesky 02 nikdo více jak devadesát let nesáhl, tedy od doby jeho vzniku. Zjistilo se, že konstrukce jsou ve velmi špatném stavu a hodně peněz bylo

investováno na statiku. Rodinný dům Nový Lískovec je náš oblíbený. Dům měl opravdu velký úspěch. Chtěli jej po nás ze španělského časopisu, protože si mysleli, že je to realizace. Tento dům nám přivedl i nové klienty. Bohužel se nepostavil, protože investorovi se změnila životní situace. Měl dva dospělé syny a domníval se, že horní část domu bude oddělená, aby tam synové mohli být, třeba i s rodinou. Dnes jsou oba synové v Praze a není tedy důvod, proč stavět tak velký dům. Nicméně pozemek prodal i s projektem. Pozemek je stále nezastavěný, tak se třeba někdy dočkáme... K rodinnému domu ve Vinarech je zajímavá historka. Byla to klasická developerská záležitost – rozparcelované pole na pozemky. Zůstal poslední rohový pozemek. Klient chtěl přízemní atriový domek. Co se týká zastavitelnosti, jsme nakonec zjistili, že je zastavitelných pouze 8 m², protože je tam ochranné pásmo dálkového plynovodu. Změnil se totiž zákon a ochranné pásmo se zvětšilo. Jedinou šancí bylo zrušit uliční čáru. Paní architektka na městském úřadě, ze které mají všichni v Přerově strach, byla velmi příjemná a byla ráda, že tam bude konečně postavený pěkný dům a uliční čáru nám povolila posunout. Nakonec to, že je to krajní parcela, tak zúžení vstupního hrdla ulice prostředím kolem jenom prospělo. V Přerově se domu říká „skokanský můstek“. Když už jsme u těch přezdívek, tak to není jediný případ. Rodinnému domu v Kuřimi se říká „spodní stanice lanové dráhy“ a Slavkovu 02 „benzinka“. Zajímavé je, že to jejich majitele nijak nemrzí, spíš mám pocit, že jsou na to hrdí.

2

3

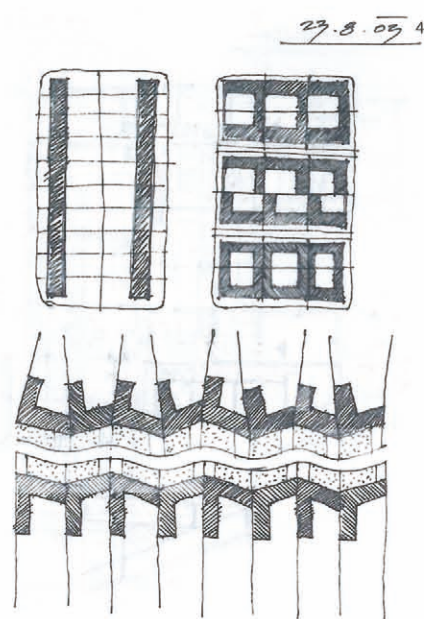
Váš ateliér je autorem řady územních plánů. Jak se díváš na regulovanou výstavbu? Koordinovaná a účinně regulovaná zástavba typu pražské Baby je v Čechách stále vzácným počinem. Často vznikají satelity, které „parazitují“ na městech. Pražská Baba parazitovala úplně stejně – nebyl tam jediný obchod, zbytek města byl hodně daleko. Město k této zástavbě postupem času samozřejmě dorostlo, a proto to tak již nevypadá. To, co se dnes velmi špatně prosazuje oproti starým regulacím, je kvalita veřejného prostranství. Uvedu to na brněnském příkladu – Masarykově čtvrti. Zde byla stanovena jednoznačná pravidla na veřejný prostor a na oplocení. Všechny domy z doby výstavby včetně těch nejdražších mají stejný plot, všichni se tomu přizpůsobili a brali to jako samozřejmost. Díky tomu zástavba vypadá tak dobře, protože je zde jakási harmonie. To, že potom je každý dům jiný nebo jsou tu a tam dva či tři stejné, nehraje žádnou roli. Dnes je to přemrštěný individualismus, který je reakcí na dobu minulou – drátěné ploty vedle třímetrových zdí apod. Za plotem jsou třeba pěkné domy, ale území vypadá příšerně. Ulice je ta nejužší, kterou lze povolit, sotva se tam vleze chodník, často tam není místo na stromy apod. Jak postupně společnost dozrává, tak na to lidé začínají přicházet. Architekti toto samozřejmě věděli již dávno. Je to stejné jako s kvalitními moderními rodinnými domy, které se začaly objevovat až někdy po roce 2000. Myslím si, že v tom sehrál velkou pozitivní roli Petr Volf, který začal psát o rodinných domech do „mainstreamového“ časopisu Reflex. Jeho článek v roce 2002 byl jeden z prvních, který četla kulturní část laického národa. Na začátku minulého století i velmi bohatí lidé nepřemýšleli o tom, že by měli mít jiný plot. Byl to prostě standard. Svoje individuální věci si řešili přímo až v domě, nikoliv na hraně veřejného prostranství. Regulace veřejného prostoru je teď velmi aktuální téma. V našich regulacích, které děláme, stanovujeme jenom veřejné prostranství, plot a stavební čáru. Nic víc nás nezajímá. Výšková úroveň je již stanovená v rámci územního plánu. A není důvod nic ostatního řešit.

Ekologie je dneska velké téma. Do jaké míry toto téma ovlivňuje tvorbu rodinných domů a do jaké míry se jedná pouze o „populismus, medializaci a lobbying“? Na ekologii se totiž dá dívat z více pohledů – ne pouze přes pasivní domy. Co je případně „ekologie“ ve Vaší tvorbě?

Ekologie je dnes slovo, které nemá obsah, protože si pod ním může představit, co chceš. Každý si ho naplní, čím se mu zlíbí, protože se žádá, aby se stavělo ekologicky. Z mého pohledu je důležité dívat se na tradiční momenty kultury a sledovat, co v daném regionu vždy fungovalo. Například dobré je, když je dům napříč provětratelný, což je lepší než jakákoliv klimatizace. Stejně je důležité dobře orientovat dům ke světovým stranám, zvážit velikost oken apod. Když se podívám na dnešní legislativu a požadavek energetických štítků – toto mně nepřijde úplně v pořádku. Energetický štítek sleduje energetickou náročnost a nově i obnovitelné zdroje. U domu Královo Pole 06 jsme řešili, zda topit plynem, elektrickou nebo elektrickou a krbem. Nechali jsme si zpracovat tři energetické štítky. V prvním sloupci energetického štítku nejlépe vyšla elektřina. Ve druhém sloupci, kde se započítává i obnovitelnost zdrojů, kategorii B měl plyn a ostatní dva, měly, D. Člověk se tedy zamýšlí nad tím, jak je to možné, když plyn vůbec obnovitelný zdroj není. Jednoduše je to lobbistická záležitost. U individuálního domu se lidé mohou sami rozhodnout, ale u bytových domů a jiných staveb potom moc na výběr není.

Kterého autora považuješ za silnou českou osobnost – od koho by sis nechal postavit rodinný dům?

Nejprve se mi to zdálo jako velmi těžká otázka. Ale nakonec jsem zjistil, že je to velmi jednoduché. Od vás. A to myslím vážně!

Rozhovor byl zpracován pro účely disertační práce s názvem „Tendence v současné architektuře individuálního bydlení – Česká republika od r. 2000“. Cílem rozhovorů je zmapovat názory předních českých tvůrců. Tato práce byla podpořena grantem Studentské grantové soutěže ČVUT č. SGS13/227/OHK1/3 T/15.

Bibliografie
KOTALOVÁ, Kateřina. Rozhovor s Jakubem Kynčlem – Prostor mezi domy. ASB 01/2013, X. ročník. str. 50–52. ISSN 1214-7486. Praha
knesl + kyncl architekti [online]. [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: <http://www.knesl-kyncl.com/>
KYNČL, J., 2005. 39 Bydlení ve městě. Living in the City. Brno: ERA group, ISBN 80-7366-039-3.
ROSA, M. J. KYNČL a J. KNEŠL. archiweb. In: Chce to mít nažhavené elektronky [online]. [cit. 2014-Duben-14]. Dostupné z: <http://archiweb.cz/news.php?type=&action=show&id=13123>

Rozhovor je součástí publikace „O rodinných domech: rozhovory s architekty“, J. J. Tesař, 2014

1,2,3 Dům, Bouzov / Jiří Knesl
4 struktury zástavby